

Afetlerde Spontane Gönüllü İnsan Kaynağı Koordinasyonu-Kahramanmaraş Depremi

Dr. Bektaş Sarı

Ege Üniversitesi

Yaşamımızın birçok alanında farklı şekil ve etkilerde karşımıza çıkan afetler; insan hayatını olumsuz etkileyen, can ve mal kayıplarına neden olan olaylardır (İbrahim & Mishra, 2021). Bu olaylar yerel kapasiteyi aşıp kontrol edilemez boyuta ulaştığında, ulusal ve uluslararası yardım gerektiren yıkıcı afetler ortaya çıkarabilmektedir (Wallemacq & House, 2018). Türkiye deprem, sel ve heyelan gibi birçok afet türünü sıkça tecrübe eden ülke konumunda yer almaktadır (İnal & Kaya, 2021). Türkiye'de 20. yüzyılın başından bu yana deprem, heyelan, sel, çığ, şiddetli kış havası, fırtına ve yangın gibi afetler sonucu 60 binden fazla insanın yaşamını yitirdiği görülmektedir (Aydın, 2016). 2020 yılının nispeten afetler açısından sakin bir yıl olmasına karşın, Türkiye'de 115 kişinin hayatını kaybettiği İzmir depremi, dünyada her zaman var olan deprem gerçeğini bir kez daha hatırlatmıştır (CRED, 2021).

Yerel kapasiteyi aşan afetlere müdahale edilirken gönüllü insan kaynağının varlığı oldukça önemlidir. Genel itibari ile gönüllülük “özgür iradeyle ve dayanışma ruhu içinde, herhangi bir maddi karşılık beklemezsizin kamu yararına katkıda bulunma arzusu” olarak tanımlanmaktadır (BM, 2011). Afet gönüllüsü, afet öncesi, sırası ve sonrasında, ihtiyaç duyulan konularda maddi, manevi hiçbir beklentisi olmaksızın kamu kurum ve kuruluşları, Türk Kızılay'ı veya diğer yardım kuruluşlarına destek sağlamak amacıyla eğitim almış kişilerdir (AFAD, 2014). Bu kişiler e-devlet üzerinden gerçekleştirilen başvurular ile afetlerde çeşitli seviyelerde görev alabilmektedir (GUNPAY, 2022). Sivil toplumun dâhil edildiği ve güçlü ağlara sahip, gönüllülük temelli toplumların afet sonrasında normal yaşantıya dönme kapasitelerinin daha yüksek ve kolay olduğu görülmektedir (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011). Araştırmalara bakıldığında toplum ile koordinasyon stratejilerinin yapılması devletin afetleri iyi yönetebilme ve başarı elde etme olasılığını arttırdığı saptanmıştır. Bu iki olgu arasında pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir (Aydemir, 2021). Spontane gönüllüler afetin ilk saatlerinde herhangi bir grup ya da kuruluşa bağlı olmaksızın yardıma ihtiyacı olanlara bireysel olarak yardım ederler. Özellikle arama kurtarma faaliyetlerinde, ilk yardım hizmetlerinde, toplumun yeme-içme ihtiyaçlarını karşılama gibi görevlerde önemli bir yere sahiptirler. Çok sayıda gönüllünün etkin şekilde koordinasyonu, yardım çalışmaları sırasında çok önemlidir (Özel, 2018)

Afetlerde koordinasyon kavramı; afete uğramış veya uğraması muhtemel toplulukların kısa, orta ve uzun vadeli ihtiyaçlarını birlikte belirleyerek yerel, ulusal ve uluslararası kurumlarla mevcut kaynakları en etkin ve verimli şekilde kullanmak amacıyla uyum ve birliktelik içinde yapılan çalışmalar şeklinde tanımlanmaktadır (AFAD, 2014). Koordinasyonun temelinde, farklı birim veya kurumların, birlikte çalışabilme yeteneği bulunmaktadır (Blanchard, 2008, p. 169). Afetler öncesinde gönüllü insan kaynağının koordinasyon stratejisinin hazırlanması; hem müdahaleyi etkili kılmakta hem de müdahale süresini ciddi boyutlarda kısaltmaktadır (Hashemipour et al., 2017, p. 45). Etkili bir koordinasyonun sağlanabilmesi için gerekli olan bir diğer husus, paydaşların koordinasyon sürecine gönüllü ve istekli olarak katılmalarıdır (Oh & Lee, 2017, p. 43). Hiyerarşik olarak yapılan koordinasyon çalışmalarına kıyasla; gönüllü ve istekli yapılan çalışmalar sosyal kabulü artırdığı için koordinasyon çalışmalarına katkı sunmaktadır (Aldrich, 2019, p. 314).

Kahramanmaraş depremi gibi, farklı illerde çok büyük hasara neden olan ve aynı anda çok fazla sayıda ekibin alana intikal etmesi gereken bir afette, profesyonel kurtarma ve yardım ekiplerinin kapasitesinin zorlandığı görülebilmektedir. Böyle bir durumda, koordinasyonu

sağlanmış olan gönüllü insan kaynağının oluşturulması, sevk ve idare edilmesi, ihtiyaç sahiplerine kısa sürede ulaşılması açısından hayati öneme sahiptir. Sahada görev alan gönüllülerin, temel motivasyonları, karşılaştıkları problemler, ihtiyaçlar ve karşılanabilir taleplerinin tespit edilebilmesi, daha sonraki afet operasyonlarında daha nitelikli ve koordinasyon içerisinde çalışılmasında iyileştirmeye olanak sağlayacaktır.

Bu saha çalışmasında, afetlerde görev alacak gönüllü insan kaynağının koordinasyonunu güçlendirmek amacıyla yapılabilecek iyileştirmelerin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, belirlenen temalarda Kızılay, AFAD ve STK'lar gibi sahada görev alan gönüllülerin çalışmaları gözlemlenecek ve uygun olan gönüllüler ile görüşmeler yapılacaktır. Sahada gerçekleştirilecek tüm görüşmelerden önce AFAD Kriz masasına bilgi verilecek ve yetkili kişilerin izin verdiği alanlarda gözlemler yapılacaktır.